

УДК 342.7

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.1.20>

МІЖНАРОДНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Барсук Д.М.,
аспірант кафедри конституційного права
Інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
ORCID:0009-0006-6116-6655
e-mail: Barsuk_Viktor@i.ua

Барсук Д.М. Міжнародний механізм забезпечення прав людини в умовах воєнного стану.

Наукова стаття розкриває сучасні міжнародні механізми забезпечення прав людини в умовах воєнного стану. Метою статті є визначення та розкриття складових елементів міжнародного механізму забезпечення прав людини в умовах воєнного стану. Досліджено та систематизовано наукові дослідження вчених-правників, які розкривають різноманітні підходи до механізмів забезпечення прав людини в особливий період. Констатовано, що міжнародні механізми забезпечення прав людини здійснюються шляхом сприяння реалізації, охороні та захисту прав людини і являє собою закріплену систему засобів, методів та інструментів на рівні міжнародних договорів. Розкрито нормативні та організаційно-правові засоби, що дозволило виділити складові елементи міжнародного механізму забезпечення прав людини: нормативний, процедурний, інституційний та ресурсний. Особливу увагу приділено нормативній складовій такого механізму, а саме положенням міжнародних договорів, включаючи закріплені гарантії реалізації та захисту прав людини. Сформульовано розуміння міжнародного інституційного (організаційного) забезпечення прав людини, яке представляє собою різнорівневу систему, яка включає різноманітні міжнародні організації та органи офіційного міжнародного, включаючи і судові, та неофіційного рівнів, задіяних у процесі забезпечення прав людини. Доведено, що при забезпеченні прав людини визначальним є діяльність органів публічної влади, які зобов'язані створити умови для реалізації прав людини, їх ефективної охорони та захисту. Резюмовано, що міжнародний механізм забезпечення прав людини є сукупністю міжнародних інститутів, норм, принципів і процедур, які забезпечують дотримання, реалізацію і захист прав людини на міжнародному рівні. Встановлено, що механізм забезпечення прав людини в умовах воєнного стану має особливі характеристики, оскільки вимагає відповідних превентивних, забезпечувальних, охоронних, каральних та інших функцій і дій уповноважених представників міжнародної спільноти. Доведено, що окреме місце в контексті міжнародного механізму забезпечення прав людини в умовах збройного конфлікту займає юрисдикція Міжнародного кримінального суду.

Ключові слова: права людини, міжнародно-правові норми, міжнародні стандарти, міжнародний механізм, ООН, Рада Європи, Міжнародний кримінальний суд, забезпечення, воєнний стан.

Barsuk D.M.. International mechanism for ensuring human rights under martial law.

The scientific article dwells on international mechanism for ensuring human rights under martial law. The aim of the article is to reveal the constituent elements of the international mechanism for ensuring human rights under martial law. The scientific researches of legal scholars have been investigated and systematized, and various approaches to mechanisms for ensuring human rights in a special period have been revealed as well. It has been stated that international mechanisms for ensuring human rights are carried out by promoting the implementation, protection and defense of human rights, and represent a certain system of methods and tools implemented at the level of international treaties, and include both regulatory, organizational and legal means, that allows us to highlight the constituent elements of the mechanism: regulatory, procedural, institutional and resource as well. Particular attention is paid to the

normative component of the international mechanism for ensuring human rights, namely the provisions of international treaties including guarantees of their implementation and protection. A consideration of the international institutional (organizational) provision of human rights has been formulated, that represents a multi-level system including various international organizations and bodies of the official international, including judicial, and non-governmental levels involved in the process of ensuring human rights. It has been summarized that the international mechanism for ensuring human rights is a set of international institutions, norms, principles and procedures that ensures the observance, implementation and protection of human rights at the international level. It is established that such a mechanism in conditions of martial law has special characteristics, since it requires appropriate preventive, security, protective and other functions and actions of authorized representatives of the international community. It is proved that a special place in the context of the international mechanism for ensuring human rights in conditions of armed conflict is occupied by the jurisdiction of the International Criminal Court.

Key words: human rights, international legal norms, international standards, international mechanism, the UN, the Council of Europe, the International Criminal Court, implementation, martial law.

Постановка проблеми. Збройна агресія РФ проти суверенної України триває понад десять років, і протягом цього часу проводяться рівні дискусії та розробляються наукові підходи до умов завершення війни. Міжнародний механізм забезпечення прав людини в умовах воєнного стану досліджується на основі різноманітних підходів. Все більше виникає гострих питань до існуючих міжнародних механізмів захисту прав людини, які не змогли виконати свої зобов'язання щодо попередження, запобігання чи припинення збройної агресії РФ проти України. Насамперед йдеться про Організацію Об'єднаних Націй і її органи.

Одним із складних питань є міжнародний механізм захисту прав людини і можливостей його гарантування. Тому наукові напрацювання в цій сфері не втрачають своєї актуальності, а є необхідними для вироблення оптимальної і реалістичної політики забезпечення інтересів України та її громадян. Сучасна міжнародна практика забезпечення прав людини загалом, та в особливий період зокрема, доводить необхідність удосконалення установчих міжнародних договорів в частині збільшення гарантії реалізації та захисту міжнародно визнаних прав людини. В юридичній науці точаться дискусії щодо підходів до формування дієвого та ефективного механізму забезпечення прав людини, визначення і юридичне закріплення складових елементів такого механізму. Закріплення прав людини на міжнародному рівні є необхідною, але не достатньою умовою для їх реалізації та захисту. Також мають існувати дієві гарантії забезпечення прав людини на міжнародному рівні, що є важливою складовою такого механізму.

Метою дослідження є визначення та розкриття елементів міжнародного механізму забезпечення прав людини в умовах воєнного стану, а саме нормативний, процедурний, інституційний та ресурсний.

Стан опрацювання проблематики. В наукових дослідженнях вітчизняних та зарубіжних вчених розкриваються різноманітні підходи до механізмів забезпечення прав людини в особливий період. Українська вчена А. Баштанник підготувала роботу на тему «Механізм захисту прав і свобод людини у контексті реалізації положень Конвенції про захист прав і основоположних свобод», в якій розглянута інституційна система забезпечення конституційних прав і свобод в умовах запровадження воєнного стану та проведення антитерористичних заходів [1, с. 29]. Правник Б. Стахура захистив дисертаційне дослідження на тему «Роль органів державної влади у забезпеченні прав людини і громадянина в демократичному суспільстві: теоретико-правовий вимір», в якому аргументовано положення про те, що невід'ємною складовою забезпечення прав і свобод людини і громадянина органами державної влади є відлагоджений соціально-правовий механізм реалізації громадянами їхніх прав і свобод на основі створення такої держави, яка неухильно визнає і дотримується міжнародних стандартів у цій сфері [2, с. 4-5]. Вчений П. Давиденко підготував наукове дослідження на тему «Механізм забезпечення конституційних прав людини в умовах воєнного стану» [3], яке запропонувало зміни до механізмів захисту конституційних прав людини в умовах воєнного стану. Дослідник Ю. Усманов підготував дослідження на тему «Міжнародно-правове забезпечення права на життя в умовах збройних конфліктів та ситуацій насильства всередині держави», яке присвячене проблемі встановлення правових меж захисту права на життя в умовах збройних конфліктів і ситуацій насильства всередині держави, особливостей механізмів забезпечення й режимів захисту такого права [4]. Дослідник Б. Стахура в 2016 році підготував дисертаційне дослідження на тему «Роль

органів державної влади у забезпеченні прав людини і громадянина в демократичному суспільстві: теоретико-правовий вимір» в якому окремий підрозділ присвятив міжнародному механізму реалізації прав людини і громадянина і його значення для України [5]. Заслужує на окрему увагу праця науковців А. Колодія та А. Олійника «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні», в якій зауважено, що міжнародний механізм реалізації прав та свобод є ширшим за механізм захисту таких прав і повинен включати в себе систему міжнародних стандартів, імплементацію їх в Українське право, гарантування їх здійснення з боку міжнародних і регіональних форумів, охорону, захист від будь-яких посягань з боку держави і інших міжнародних суб'єктів та відновлення порушених прав та свобод [6, с. 262]. Вчена С. Мельничук у своїй праці «Механізм захисту прав людини і громадянина: проблеми функціонування» розкрила сутність механізму захисту прав людини і громадянина. Також авторка здійснила аналіз захисту прав людини і громадянина в умовах воєнного стану та під час війни [7, с. 24]. Дослідниця І. Іванків підготувала наукову працю на тему «Права людства: стан та перспективи їх забезпечення», в якій окрему увагу приділила наявним та потенційним механізмам захисту прав людства, включаючи і можливості міжнародного судового захисту. Також розкрито можливості захисту прав людства через існуючі механізми міжнародної співпраці, такі як ООН та ОБСЄ [8]. Правник Ю. Разметаєва в 2018 році підготувала навчальний посібник «Доктрина та практика захисту прав людини», модуль 8 присвячений правам людини в умовах збройних конфліктів і розкриває особливості обмеження та захист прав людини в зазначених умовах. Окрему увагу авторка приділила універсальному та європейському рівню захисту прав людини [9]. У 2020 році була надрукована колективна монографія «Сучасні механізми захисту прав людини», розділ 2 якої присвячено міжнародній системі захисту прав людини, зокрема питання захисту прав людини інституціями ООН, Радою Європи, Європейським Союзом, ОБСЄ тощо [10]. В 2022 році виданий навчальний посібник «Міжнародний захист прав людини», в якому розкрито суть, основні стандарти та механізми міжнародної системи захисту прав людини, проаналізовано інституційні та конвенційні механізми захисту прав людини в світі, особливу увагу приділено захисту прав людини в системі Ради Європи на основі Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод [11].

Водночас, наведені наукові дослідження або частково розкривають міжнародний механізм забезпечення прав людини в умовах воєнного стану, або не враховують положення оновленого міжнародного права та відповідних актів у цій сфері. Слід визнати потребу в дослідженні та деталізації міжнародних механізмів забезпечення прав людини для утвердження людини як найвищої соціальної цінності.

Виклад основного матеріалу. У юридичній літературі існують різні підходи щодо сутності поняття «забезпечення прав і свобод людини». Невелика кількість вчених вважають що це стадія реалізації прав людини, при цьому наголошують, що забезпечення виконує допоміжну роль по відношенню до реалізації. Ми підтримуємо позицію науковців, відповідно до якої забезпечення є більш об'ємне поняття, і включає серед іншого і реалізацію. На цій основі вважаємо, що під забезпеченням прав слід розуміти систему їх гарантування, що включає і юридичні засоби, які забезпечують їх реалізацію, а в необхідних випадках охорону, захист та відновлення.

Вчені А. Олійник та В. Заяць запропонували складові забезпечення прав громадян: 1) створення умов, що сприяють реалізації прав; 2) охорону прав від порушень зі сторони кого б то не було; 3) процес реалізації і захист цих прав від вже здійсненого реального їх порушення; 4) відновлення порушених прав на всіх стадіях правореалізуючого процесу. Підтримуємо думку, що забезпечення прав людини недопустимо обмежувати лише системою правових гарантій, обов'язковою складовою має також бути система законодавчо закріплених та практично реалістичних організаційних і інших умов, що сприяють користуванню правами, ефективно їх захищати. При забезпеченні прав людини важливим питанням є діяльність органів публічної влади, які зобов'язані створити умови для прагматичної реалізації прав людини, їх ефективної охорони, захисту і відновлення порушеного права.

Підтримуємо думку вчених, що забезпечення конституційних прав людини і громадянина здійснюється через різні механізми як на національному, так і міжнародному рівнях [12, с. 34]. Цілком виправданим є той факт, що внутрішньодержавний механізм забезпечення прав людини і громадянина має свої особливості у кожній країні, у той час як міжнародний, у разі його визнання, є уніфікованим і єдиним для всіх держав, незалежно від політичних, релігійних та інших особливостей.

В умовах воєнного стану змінюються умови національного забезпечення прав людини і відповідна їх система. Існує позиція, що складовими системи забезпечення прав людини є такі елементи: 1) правова основа забезпечення; 2) інституційна (організаційна) складова забезпечення; 3) процесуальна (діяльнісна) складова забезпечення; 4) матеріально-фінансова (ресурсна) складова забезпечення.

Міжнародні механізми забезпечення прав людини здійснюються шляхом сприяння реалізації, охорони та захисту прав людини і являє собою систему методів та інструментів реалізації закріпленого на рівні міжнародних договорів і включає як нормативні так і організаційно-правові засоби, тому доцільно виділити складові елементи такого механізму: нормативний, процедурний, інституційний та ресурсний. Всі названі елементи системи забезпечення прав людини є взаємозалежні і спрямовані на досягнення єдиної мети – ефективне забезпечення конституційних прав людини. Для міжнародного механізму забезпечення прав людини головне місце відводять нормативній та інституційній складовій.

Нормативну складову міжнародного механізму забезпечення прав людини складають положення міжнародних договорів та закріплені гарантії їх реалізації та захисту. Правник Т. Слінько зауважила, що у сучасному світі захист і дотримання основних прав і свобод людини і громадянина перестали бути компетенцією конкретної країни, а стали справою всього міжнародного співтовариства, оскільки вже тривалий час є важливішим завданням багатьох держав світового співтовариства. Завдяки підвищеній стурбованості й увазі міжнародної спільноти до цих питань в різний час авторитетними міжнародними організаціями прийнято близько 300 декларацій, конвенцій, хартій. Україна як держава-засновниця ООН узяла на себе зобов'язання у галузі міжнародного співробітництва для сприяння підвищення загальної поваги й дотримання прав людини. Міжнародні стандарти в галузі прав людини – це загальновизнані міжнародно-правові норми, які закріплюють на загальнолюдському рівні статус особистості і встановлюють перелік основоположних прав і свобод, обов'язок держав їх дотримуватися цих прав і свобод, а також межі можливого або припустимого їх обмеження [13, с. 30-31]. Отже, Основний Закон і конституційне законодавство нашої держави зорієнтовані на міжнародно-правові стандарти.

Міжнародне інституційне (організаційне) забезпечення прав людини представляє собою різнорівневу систему, яка включає різноманітні міжнародні організації та органи офіційного міжнародного, включаючи і судові, та неофіційного рівнів, задіяних у процесі забезпечення прав людини. В першу чергу, інституційну систему складає універсальний рівень суб'єктів, перш за все ООН, а саме Комісія ООН з прав людини; Уповноважений Верховного комісара ООН з прав людини. Також виділяють регіональні механізми забезпечення прав людини, зокрема функціонування ЄСПЛ.

Окреме, але невід'ємне місце займають процесуальні прийоми, необхідні для ефективного і дієвого захисту й реалізації прав людини, а також процесуальні гарантії. Під гарантіями загалом розуміють систему засад, принципів, норм, засобів, що разом забезпечують реалізацію та захист прав людини. Під правами людини слід розуміти певні блага та потреби людини, а гарантії створюють засоби їх забезпечення. Практика доводить, що права людини без засобів їхньої реалізації та захисту перетворюються на порожні декларації. Саме наявність дієвих гарантій прав людини забезпечує їх реальність, тобто можливість користування закріпленими правами. В умовах воєнного стану змінюються пріоритети державної політики, головним завданням для держави стає збереження суверенітету, а для людини – вижити. Тому виправданим є обмеження окремих прав людини і корегування відповідних гарантій забезпечення найважливіших прав людини.

Таким чином, міжнародний механізм забезпечення прав людини є сукупністю міжнародних інститутів, норм, принципів і процедур, які забезпечують дотримання, реалізацію і захист прав людини на міжнародному рівні.

При дослідженні міжнародного механізму забезпечення прав людини важливо наголосити, що такий механізм в умовах воєнного стану має особливі характеристики, оскільки вимагає відповідних превентивних, забезпечувальних, охоронних та інших функцій і дій уповноважених представників міжнародної спільноти.

Загрози суверенітету України обумовило необхідність введення 24 лютого 2022 року Указом Президента України № 64/2022 воєнного стану на всій території України з метою спрямування діяльності органів системи охорони та оборони України на оборонний характер з метою відсічі агресивних дій РФ [14].

В контексті теми дослідження, слід акцентувати увагу на тому факті, що після військового вторгнення з боку РФ в 2014 році Україна офіційно повідомила міжнародні установи про відступ від зобов'язань за Європейською конвенцією прав людини та Міжнародним пактом про громадянські та політичні права [15]. Постійне представництво України при Раді Європи 15 листопада 2024 року передало від імені Уряду України інформацію про заходи відступу від своїх зобов'язань за Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод згідно з Указом Президента України від 28 жовтня 2024 року № 740/2024 «Про Продовження дії воєнного стану в Україні», яким воєнний стан продовжено в Україні з 05 години 30 хвилин 10 листопада 2024 року на 90 діб, затвердженого Законом України від 29 жовтня 2024 року № 4024-IX «Про затвердження Указу Президента України «Про продовження дії воєнного стану в Україні» [16]. Згідно з документом, військове керівництво України отримує право обмежувати свободу пересування громадян, оглядати речі, а також примусово відчужувати майно для потреб держав.

Так, стаття 15 Конвенції про права людини передбачає тимчасові конституційні обмеження на час воєнного стану. У заяві сказано, що Україна на час воєнного стану (війни) припинить дотримуватися таких положень конвенції: недоторканність житла; таємниця листування, телефонних переговорів та іншої кореспонденції; невтручання в особисте й сімейне життя; свобода пересування та вільний вибір місця проживання; право на свободу думки й слова; вільне вираження поглядів і переконань, а також право збору, зберігання й поширення інформації; право на проведення зборів, мітингів і страйків; право володіти, користуватись і розпоряджатись своїм майном. Відступ тимчасовий характер і має на меті не порушувати міжнародних зобов'язань.

Документування протиправних та злочинних дій РФ допоможе підготувати доказову базу для її притягнення до юридичної відповідальності у відповідних міжнародних судових інституціях. Міжнародні форми та способи захисту прав людини під час війни містяться у нормах міжнародного гуманітарного права. Основою формування сучасного міжнародного гуманітарного права є взаємодія двох його джерел – гаазького та женецького прав. Гаазьке право, або право війни регламентує права та обов'язки воюючих сторін під час проведення військових операцій та обмежує вибір засобів спричинення шкоди. Основу сучасного Женецького права складають чотири конвенції про захист жертв війни від 12 серпня 1949 р. та Додаткові протоколи.

Це саме та галузь міжнародного права, що визначає ключові норми й принципи захисту прав людини, містить обмеження щодо застосування насильства під час збройних конфліктів, висуваючи такі вимоги: по-перше, щадити тих, хто не бере або припинив брати безпосередню участь у воєнних діях; по-друге, обмежувати насильство обсягом, необхідним для досягнення мети конфлікту, а вона може полягати (незалежно від причин, через які конфлікт розпочався) лише у тому, щоб послабити військовий потенціал супротивної сторони [17, с. 287].

Європейський суд з прав людини кваліфікацію ситуації збройного конфлікту не здійснює, що є аксіоматичним для будь-якого застосування норм міжнародного гуманітарного права. Єдиним питанням, яке може вирішувати Європейський суд з прав людини, є встановлення наявності чи відсутності порушення державою Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [18, с. 325].

Окреме місце в контексті міжнародного механізму забезпечення прав людини в умовах збройного конфлікту займає юрисдикція Міжнародного кримінального суду (далі – МКС). Поняття агресії, щодо якого МКС має юрисдикцію, звучить наступним чином: злочин агресії означає планування, підготовку, ініціювання або здійснення особою, яка в змозі фактично здійснювати керівництво або контроль за політичними або військовими діями держави, акту агресії, який в силу свого характеру, серйозності та масштабів є грубим порушенням Статуту ООН. В тому числі, вказуються ознаки акту агресії, які також закріплені резолюцією 3314 (XIX) Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1974 року «Про визначення агресії» [19]. Зміст поняття агресії, закріплене Римським статуту МКС вимагає від держави активних дій або участі в процесі звинувачення окремих фізичних осіб, винних за злочин агресії. На думку політиків та окремих вчених в умовах збройної агресії РФ проти України МКС залишається одним із небагатьох реалістичних механізмів притягнення РФ як до юридичної відповідальності.

Слід зауважити, що Верховна Рада України 21 серпня 2024 року ратифікувала Римський статут Міжнародного кримінального суду та поправки до нього. За словами І. Мудрою, Україна ратифікує Римський Статут із заявою по ст. 124 Римського статуту, згідно з якою МКС не буде мати юрисдикції по ст. 8 (воєнні злочини) щодо громадян України протягом 7 років після ратифікації [20].

За інформацією парламентського Комітету з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва, важливість ратифікації Римського статуту Міжнародного кримінального суду обумовлена тим, що головним міжнародно-правовим інструментом на шляху до притягнення до відповідальності російських воєнних злочинців є МКС [21]. Важливо зазначити, що відповідно до компліментарності – фундаментального принципу роботи МКС – громадяни України можуть постати перед МКС лише у тому випадку, якщо національні суди не можуть або не бажають притягати до відповідальності за міжнародні злочини.

МКС може видати міжнародний ордер на арешт особи, щодо якої прийнято відповідне рішення, що дасть можливість заарештувати її під час відвідання однієї зі 124 країн, які ратифікували Римський статут МКС. Так, МКС було видано вже близько 40 ордерів на арешт, що дало змогу реально затримати невелику кількість осіб. МКС наразі здійснює розслідування щодо ситуацій в 17 країнах, у т.ч. в Україні. Виписані ордери на арешт шести осіб у контексті ситуації в Україні: путіна, львово-ї-белової за фактами воєнного злочину – незаконного переміщення населення (дітей) з окупованих територій України до рф; російських військових злочинців кобилаша, соколова, шойгу, герасімова. Відповідно до статті 63 Римського статуту поки вони не будуть заарештовані і передані МКС, справа залишатиметься на стадії попереднього судового розгляду. МКС не судить осіб, якщо вони не присутні в залі суду. Водночас, до злочинів, що підпадають під юрисдикцію МКС, не застосовують будь-які строки давності. А відтак злочинці не уникнуть відповідальності [22].

Одним із етапів співпраці України та МКС стало створення Офісу Міжнародного кримінального суду в Україні на підставі Угоди між Кабінетом Міністрів України та МКС від 23 березня 2023 року. Ця Угода регулює питання функціонування Офісу МКС на території України [23].

З'ясовано, що в діяльності МКС бере участь понад 120 держав, при цьому гострим питанням залишається реалізація виданих МКС ордерів на арешт. Підтвердженням чому є ситуація із ордерами на арешт громадян рф за вчинення міжнародних злочинів на території України. Непоодинокі закордонні візити міжнародних злочинців з рф не знаходять достатньої політичної волі держав учасниць Римського статусу щодо їх затримання та передачі до МКС. Вочевидь, це питання потребує удосконалення в частині виконання міжнародних зобов'язань.

Висновки. Обґрунтовано положення, що міжнародний механізм забезпечення прав людини є сукупністю міжнародних інститутів, норм, принципів і процедур, які забезпечують дотримання, реалізацію і захист прав людини на міжнародному рівні. Акт збройної агресії рф проти України поставив під сумнів спроможність міжнародних інституцій виконувати свої зобов'язання. Міжнародне право продемонструвало свою слабкість до викликів, спостерігаємо відсутність політичної волі у держав щодо виконання міжнародних зобов'язань за Римським статутом. Констатовано доцільність коригування міжнародних механізмів забезпечення прав людини, зокрема мають бути створені ефективні та дієві механізми реалізації, охорони та захисту прав людини. Доведено, що міжнародні форми та способи захисту прав людини під час війни містяться у нормах міжнародного гуманітарного права, яке повинно діяти в умовах збройного конфлікту для всіх суб'єктів незалежно від ініціатора та характеру. Розкрито нормативні та організаційно-правові засоби, що дозволило виділити складові елементи міжнародного механізму забезпечення прав людини: нормативний, процедурний, інституційний та ресурсний. З огляду на активний розвиток міжнародних судових органів можна припустити, що у майбутньому буде запропоновано ефективний судовий захист прав людини в умовах війни. Наразі з певними застереженнями можна констатувати той факт, що для забезпечення прав людини в умовах війни можливо використовувати механізми ООН, ЄСПЛ, МКС, що підтверджено проаналізованим матеріалом та рішеннями. Власний історичний та світовий досвід демонструє, що навіть в умовах збройної агресії важливо зберігати гуманність, документувати міжнародні злочини, вести розумну інформаційну політику, забезпечувати мінімальний рівень базових прав людини і громадянина, сприяти міжнародним розслідуванням злочинів та підтримувати громадські (волонтерські) ініціативи, включаючи і міжнародний їх рівень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Баштанник А.Г. Механізм захисту прав і свобод людини у контексті реалізації положень Конвенції про захист прав і основоположних свобод. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2023. Вип. 1. С. 29–34.

2. Стахура Б.І. Роль органів державної влади у забезпеченні прав людини і громадянина в демократичному суспільстві: теоретико-правовий вимір. Автореф. дис. ...канд. юрид. наук. 12.00.01. Національний університет «Львівська політехніка». Львів. 2016. 23 с.
3. Давиденко П.О. Механізм забезпечення конституційних прав людини в умовах воєнного стану: дис. ... д-ра філософії [спец. 081 – Право]; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2023. 226 с.
4. Усманов Ю.І. Міжнародно-правове забезпечення права на життя в умовах збройних конфліктів та ситуацій насильства всередині держави. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. 2018. 23 с.
5. Стахура Б.І. Роль органів державної влади у забезпеченні прав людини і громадянина в демократичному суспільстві: теоретико-правовий вимір. Дис. ... канд. юрид. наук. ЛДУВС МВС, 2016. 180 с.
6. Колодій А.М., Олійник А.Ю. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні: Підручник. К.: Правова єдність, 2008. 350 с.
7. Іванків І.Б. Права людства: стан та перспективи їх забезпечення. Дис. ... канд. юрид. наук за спеціальністю 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» (081 – Право). Національний університет «Києво-Могилянська академія», Київ, 2019. 214 с.
8. Мельничук С.М. Механізм захисту прав людини і громадянина: проблеми функціонування. *Вісник Луганського навчально-наукового інституту імені Е.О. Дідоренка*. 2023. № 4. С. 24–34.
9. Разметаєва Ю.С. Доктрина та практика захисту прав людини : навчальний посібник. Київ: ФОП Голембовська О.О., 2018. 364 с.
10. Сучасні механізми захисту прав людини: колективна монографія / М.С. Кельман, А.С. Токкарська, Л.В. Ярмол, С.Б. Цебенко, А.О. Дутко. Львів: Галицька видавнича спілка, 2020. 220 с.
11. Міжнародний захист прав людини: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. О.Б. Онишко. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 540 с.
12. Гришко О.М. Механізм забезпечення прав людини в Україні. *Правове регулювання економіки*. 2017. № 16. С. 33–43.
13. Слинько Т.М. Міжнародно-правові стандарти в галузі прав людини та їх відображення в конституції України. *Права людини і демократія: зб. наук. ст. за мат. наук. конф., м. Харків, 15 трав. 2018 р.* Харків, 2018. С. 30–34.
14. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України № 64 від 24.02.2022 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.
15. Про Заяву Верховної Ради України «Про відступ України від окремих зобов'язань, визначених Міжнародним пактом про громадянські і політичні права та Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод». Постанова Верховної Ради України від 21 травня 2015 року № 462-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/462-VIII#Text>.
16. Застереження та заяви щодо Договору № 005 станом на 23 січня 2025 року. Повідомлення, що міститься у вербальній ноті Постійного представництва України № 31011/32-119-155759 від 15 листопада 2024 р., зареєстроване в Генеральному секретаріаті 15 листопада 2024 р. URL: <https://www.coe.int/en/web/Conventions/full-list/?module=declarations-by-treaty&numSte=005&codeNature=10&codePays=U>.
17. Моца А.А., Моца В.В. Права людини в умовах воєнного стану. *Наукові перспективи*. № 4(22). 2022. С. 280–291.
18. Дорошенко В.А. Правові механізми захисту прав людини під час війни. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. С. 323–326.
19. Сірант М. Міжнародний кримінальний суд як головний орган із протидії агресії. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. 2018. № 889. С. 192–197.
20. Мудра І. Ратифікація Римського статуту: в ОП сказали, що дасть участь України у роботі МКС. УКРІНФОРМ. 15.08.2024. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3895591-ratifikacia-rimskogo-statutu-v-op-skazali-so-dast-ucast-ukraini-u-roboti-mks.html>.

21. Верховна Рада України ратифікувала Римський статут Міжнародного кримінального суду та поправки до нього. Прес-служба Апарату Верховної Ради України. 21 серпня 2024 року. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/252711.html>.
22. Правові та організаційні засади функціонування Міжнародного кримінального суду. *Експертний центр з прав людини*. 2023. URL: <https://ecpl.com.ua/news/pravovi-ta-orhanizatsiyni-zasady-funktsionuvannia-mizhnarodnoho-kryminalnoho-sudu>.
23. Угода між Кабінетом Міністрів України та Міжнародним кримінальним судом про створення Офісу Міжнародного кримінального суду в Україні від 23.03.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_001-23#Text.